

Katri Karasma

MATTI KOSKENNIEMEN ELÄMÄ

**Kasvatustieteen jättiläinen
Matti Koskenniemen
elämä**

ISBN 978-952-318-791-7

Kustantaja: BoD — Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD — Books on Demand GmbH, Norstedt, Saksa

2015

Tämän kirjan kirjoittamiseen on saatu tukea Suomen tietokirjailijat ry:ltä

Katri Karasma

**Kasvatustieteen jättiläinen
Matti Koskenniemen
elämä**

Matti Koskenniemi (kuva Nyblin)

Sisällys

Aforismi	8
Miksi elämäkerta?	10
Kuuluisat Koskenniemet	12
Henkilökuva Matti Koskenniemestä	13
Elämän dramaattiset käännteet	15
Lapsuus ja koulu aika	18
Opiskelu aika Turussa ja Helsingissä	29
Muistelmia Turun psykologian laitoksesta	33
Itä-Karjalan opettajaleiri	36
Jyväskylässä	38
Psykologian viran hakijana	39
Ensimmäisen kasvatustieteen laitoksen perustajana	40
Kokeilukoulu	41
Edeltäjien luoma pohja	43
Eino Kaila	44
Albert Lilius	47
Juho Hollo	50
Helsinkiin paluu	53
Kustantamossa	53
Viranhaku	54
Kasvatustieteen laitoksen perustaminen Helsinkiin	55
Vt. professorina Turussa	57
Laitoksen laajeneminen	58

Virkanimikkeen muuttaminen	61
Asuinpaikat Helsingissä	66
Merkittävät tutkimusaiheet	68
Sosiaalinen kasvatus koulussa	68
Älykkyystudkimukset	72
Tieteenteoriaa	73
Peter Petersen ja Jenan-koulu	74
Muodolliset asteet	77
Kansakoulunopettajien koulutus ja valinta	79
Opetussuunnitelmatyö	80
Koskenniemen didaktiikka	81
DPA Helsinki –projekti	82
Projektin lähtökohdat	82
Tuloksia	84
Erinomaisia kirjoja	89
Lehtien toimittaminen	89
Kansainvälinen toiminta	90
Laaja korttikokoelma	92
Vanha ja uusi isäntä	94
Perheen parissa	104
Kunnianosoitukset	111
Juhlajulkaisut	111
Kunniatohtoriksi Uppsalassa ja Turussa	112
Ohjatut väitöskirjat ja gradut	116
Kärjisteisiä väitteitä	119
Oppiaineen torjunta	119
Opetuksen muoto	120

Jos olisin diktaattori	122
Lopuksi	123
Lähteet	127
Elämänvaiheet kronologisesti	132

Tulevaisuus yhtyy menneisyyteen, mitä tuleva on, se liittyy saumatta menneisiin muistoihin. Niittä ei voi olla. Ja mitä kauempana niistä, sitä onnellisempia ne ovat. Eikö niin, Veljeni Oiva-Juhani?

Lohjalla 21.12.1936, Matti Koskenniemi kirjeessä Oiva-Juhani Tuomisel-
selle

Anton Einari, Matti ja Ruth Koskenniemi
30.10.1911. Kuvassa Matti Koskenniemi
melkein kolmivuotiaana. Hänen vaiheitaan,
saavutuksiaan ja vaikeuksiaan seurataan täs-
sä kirjassa. Lopussa elämänvaiheet kronolo-
gisena luettelona.

Miksi elämäkerta?

Opetuksen ja kasvatuksen maailmaan kuuluu ryppyotsaisuutta, kaikkea tai mitä tahansa ei hyväksyttyä — uusi vaatii aikansa. Olisivatko opettajat viimeisiä, jotka hyväksyvät uuden aatteen tai tavan? He ovat jossain määrin jarruttajia – tai pitänee sanoa harkitsijoita. He eivät ota välttämättä kaikkea avosylin vastaan. Heillä on varautuneisuutta.

Niinpä tässä elämäkerrassa on kertomusta hyvästä ja pahasta, menestyksestä ja sen kadehtijoista. Kirjan nimenä on *Kasvatustieteen jättiläinen*, sillä professori Matti Koskenniemeä luonnehdinta kuvaa liioittelematta. — hänen ansiotaan on, että kasvatustiede nousi yhtä arvokkaaksi kuin muut tieteet. Se sai oman laitoksen. Se nousi kasvatusopista tieteeksi. Tosin alkuperäisestä nimikkeestä kasvatustiede ja opetusoppi putosi jälkiosa pois. Jotta kasvatustiede olisi suurin ja vahvin, opetuksen osuutta ei sopinut korottaa tieteeksi. Se sai jäädä didaktiikaksi, kasvatus-tieteen epäitsenäiseksi osa-alueeksi.

Kasvatustieteilijöistä ei ole tehty elämäkertoja. Kuitenkin moni heistä ansaitsisi semmoisen, sillä jokaisen elämässä tapahtuu kerrottavaa ainakin kirjan verran. Erityisesti Matti Koskenniemi on kiinnostava. Hänellä on laaja tuotanto, yli 600 julkaisua. Hänellä on mahtava arkisto Kansallisarkistossa — 57 kansiota. Siinä on kirjekokoelmaa viisi kansiota. Valitettavasti perheen kirjeet ovat muualla. Sirkku-vaimo ja Matti kirjoittivat nuoruudessaan ja sodan aikana lähes päivittäin toisilleen. Kasvatustieteilijät haluavat pitää perheen erillään. Tämä tuli kiusallisesti ilmi silloin, kun toimitin Sirppa Kauppinen juhla kirjaa. Perheestä ei saanut tulla yhtään kuvaa. Perhe ja työ olivat hänelle täysin eri asia. Onneksi Matti Koskenniemen muistelmissa, jotka Juhani Jussila ja Pertti Kansanen ovat toimittaneet, on perhekuvia. Matti Koskenniemi ei ole niitä kaihtanut — olihan hänellä harvinaislaatuinen komea oma perhe: FK, kansakoulunopettaja-vaimo ja neljä poikaa.

Henkilökohtaiset motiivini tämän kirjan kirjoittamiseen johtuvat toisaalta eläkeiästä ja toisaalta opiskeluajasta. Edelliset kirjahankkeeni olivat valmistuneet. Mitä nyt? Sain Suomen tietokirjailijat ry:ltä apurahan tätä elämäkertaa varten. Kirja on siis kirjoitettava, vaikka Suomessa on tällä hetkellä erityisesti kirjakustantajien lama.

Matti Koskenniemi (1908–2001) oli kuuluisa kruununhakalainen. Hän perusti kolme kasvatustieteen laitosta (Jyväskylään, Helsinkiin ja Turkuun). Alun perin kemistiksi valmistuneesta maisterista tuli kasvatustieteen professori. Hänen elämänvaiheissaan oli dramatiikkaa (viranhaut, sota-aika, paikkakunnalta siirtyminen ja eläke aika ym.). Lähetysaarnaan ja papin poika Matti syntyi Japanissa, mutta tuli Suomeen kolmivuotiaana. Perhe asui Helsingissä ja myöhemmin Turussa.

Matti opiskeli Turun yliopistossa mutta tuli etsimään töitä Helsingistä. Sattumalta hän kiinnostui kasvatusalasta seurattessaan kämppäkaverin kirjanlukua ja antautui ensimmäisen epäonnistuneen tentin jälkeen alalle kokonaan. Hän oli opetusharjoittelussa Helsingissä ja suoritti samalla kansakoulunopettajan tutkinnon Jyväskylässä. Hän teki väitöskirjan omasta luokastaan ja sen sosiaalisista suhteista. Hän kehitti sosiometriä samaan aikaan kuin J. L. Moreno.

Matti Koskenniemi perusti Jyväskylään Suomen ensimmäisen kasvatustieteen laitoksen tultuaan nimitetyksi käytännöllisen kasvatustieteen professoriksi. Siellä hän aloitti kokeilukoulun pidon. Hänet temmattiin opetus suunnitelmatyöhön Helsinkiin, joten hän joutui eroamaan virastaan.

Helsingissä hänet nimitettiin kasvatus- ja opetusopin professoriksi J. A. Hollon jälkeen 1955. Hän perusti Kasvatustieteen laitoksen, joka sai oman rakennuksen Snellmaninkadulta 1966, jolloin kasvatusoppi muutettiin kasvatustieteeksi. Vähitellen oppiaine tuli yhtä arvokkaaksi kuin muut vanhat tieteet. Koskenniemen aikana pääprofessorilla ei ollut enää opetusharjoittelun ohjausta. Hän esitti siis nimikettä kasvatusopista kasvatustieteeksi ja jätti pois opetusopin kehittämisen opetustieteeksi. Didaktiikasta tuli hänen mukaansa kasvatustieteen epäitsenäinen ja sille alisteinen osa-alue.

DPA Helsinki –projekti 1966–1982 oli Suomen laajin, kansainvälinen ja eniten huomiota saanut opetustapahtuman tutkimushanke. Pääteoksina voidaan pitää Opetuksen teorian perusaineita, joka ilmestyi 1968 (saksaksi 1971) ja uusittuna nimellä Opetuksen teoriaa kohti 1978. Koskenniemellä oli yli 600 julkaisua.

9 789523 187917

ISBN: 978-952-318-791-7

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi